

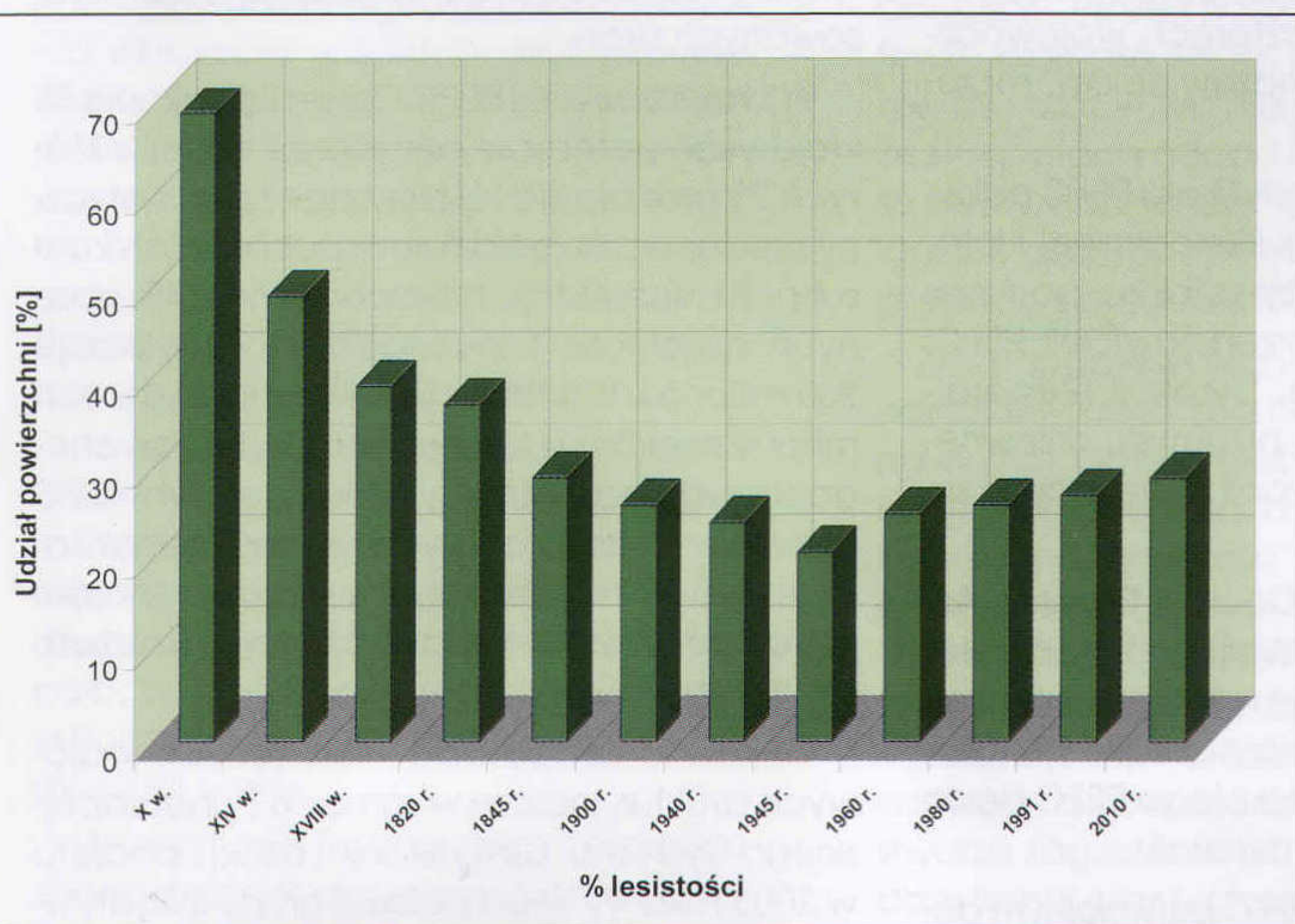
20 grudnia 2006 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ ustanowiło rok 2011 Międzynarodowym Rokiem Lasów. Te najbardziej złożone ekosystemy lądowe odgrywają szczególną rolę zarówno w skali globalnej naszej planety, jak i decydują o lokalnych układach przyrodniczych.

Sięgając do historii, w X wieku lesistość Polski oceniano na blisko 70%, a terytorium naszego kraju pokryte było kniejami i puszciami. Aktualnie po niektórych puszcach zostały tylko nazwy, np. Jaktorowska czy Bolimowska. W kolejnych stuleciach udział powierzchni leśnej ulegał zmniejszeniu, co wynikało z przeznaczenia gruntów leśnych na cele rolnicze oraz rozbudowę osiedli ludzkich. Kolejny etap rabunkowej gospodarki oraz nadmiernej eksploatacji zasobów drzewnych spowodował, że po II wojnie światowej udział lasów w powierzchni naszego kraju wynosił zaledwie 20,8%.

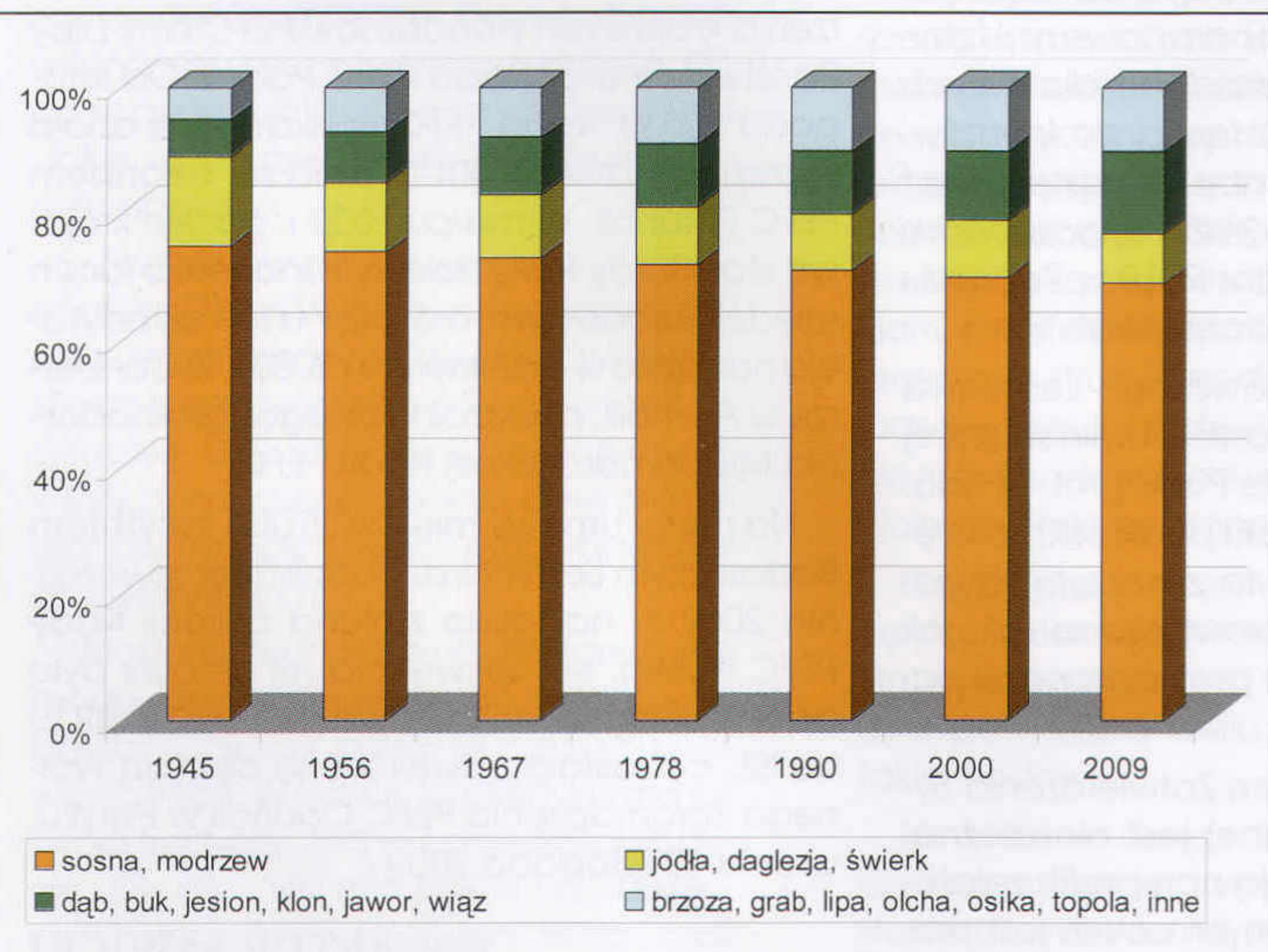

Po wprowadzeniu nowego podziału administracyjnego kraju obecnie największa lesistość występuje w województwach: lubuskim (48,9%), podkarpackim (37,2%), pomorskim (36,1%) i zachodniopomorskim (35,1%) (dane GUS). Na zdjęciu: typowy dla Polski drzewostan sosnowy z Borów Tucholskich.

Międzynarodowy Rok Lasów a lasy w Polsce

Ryc. 1. Zróżnicowanie udziału powierzchni leśnej Polski na przestrzeni wieków. (wg Kozłowskiego, zm. M. Falencka-Jabłońska, 2010)

Ryc. 2. Struktura powierzchniowego udziału gatunków panujących w lasach zarządzanych przez PGL Lasy Państwowe w latach 1945–2009. (BULiGL, GUS, 2010)

Zgodnie z zapisami Ustawy o zalesianiu nieużytków z 1936 r. (obowiązującej do 1960 r.) oraz po przejściu przez Skarb Państwa znacznych obszarów, które weszły w powojenne granice naszego kraju, przeprowadzono zalesienia na znaczną skalę. W latach 1945–1995 zalesiono ok. 1,3 mln ha gruntów porolnych, co zwiększyło średnią lesistość kraju do ok. 28%. Zgodnie z danymi na koniec 2010 roku, lesistość naszego kraju oceniono na 29%.

Zwiększenie powierzchni leśnej w znacznym stopniu uwarunkowane było przejściem dużych obszarów użytkowanych wcześniej rolniczo. Według szacunkowych danych do roku 2015, ogółem w skali Polski na cele leśne zostanie przejęte około 700 tys. ha. Istotnym problemem w ich zagospodarowaniu jest ich położenie – zdecydowana większość leży w regionach o dużej lesistości, a na terenach mało lesistych gruntów tych jest niewiele.

W 1995 r. uchwałą z 24 czerwca Rada Ministrów przyjęła do realizacji „Krajowy Program Zwiększania Lesistości”. Założeniem jego było zalesienie 600 tys. ha w okresie od 1995 r. do 2020 r., przy czym 250 tys. ha przypada na grunty Skarbu Państwa, a 350

tys. ha na grunty niepaństwowe (dane „Raportu o stanie lasów w Polsce, 2009”). Harmonogram prac obejmuje trzy etapy, z których pierwszy (1995–2000) został zrealizowany w 107% – z tym, że na gruntach Skarbu Państwa wykonano 137,8% zamierzeń, a na gruntach niepaństwowych jedynie 76,7%. Na lata 2001–2010 przewidziano zalesienie 100 tys. ha gruntów państwowych i 140 tys. ha (oraz dodatkowo 12 tys. ha zaległości z pierwszego etapu) gruntów prywatnych. W trzecim etapie, który ma być realizowany w latach 2011–2020, założono zalesienie kolejnych 100 tys. ha gruntów państwowych

Tysiąc lat temu lesistość Polski była dwukrotnie większa niż obecnie i wynosiła blisko 70%, a większość terytorium naszego kraju była pokryta kniejami i puszciami. Na zdjęciu: stary, porośnięty mchami dąb z Puszczy Białowieskiej.

MIĘDZYNARODOWY ROK LASÓW • 2011

i 160 tys. ha gruntów prywatnych. W pracach nad Programem dotyczącym zwiększenia lesistości Polski, a zwłaszcza optymalnego rozmieszczenia przyszłych lasów zgodnie z ekologicznymi zasadami gospodarki leśnej, miał również swój udział Instytut Badawczy Leśnictwa.

Ważnym elementem wspomagającym proces zalesiania gruntów prywatnych są dotacje po-

kumentem przyjętym przez Radę Ministrów w 1997 r. jest „kształtowanie postaw ludzi w stosunku do lasów, tak aby możliwe było zapewnienie ich trwałości i wielofunkcyjności. Wielofunkcyjność lasów zamierza się osiągnąć przez powiększanie obszarów leśnych i polepszanie stanu lasów oraz odejście od dominacji modelu surowcowego na korzyść modelu proekologicznego”.

Istotnym problemem gospodarki leśnej naszego kraju była struktura gatunkowa i dominacja monokultur sosnowych (udział 70,8%) oraz brak zgodności składów gatunkowych z cechami siedlisk. Stan ten, zwłaszcza przy nasilonych procesach antropopresji oraz kumulacji emisji przemysłowych, wymagał do-

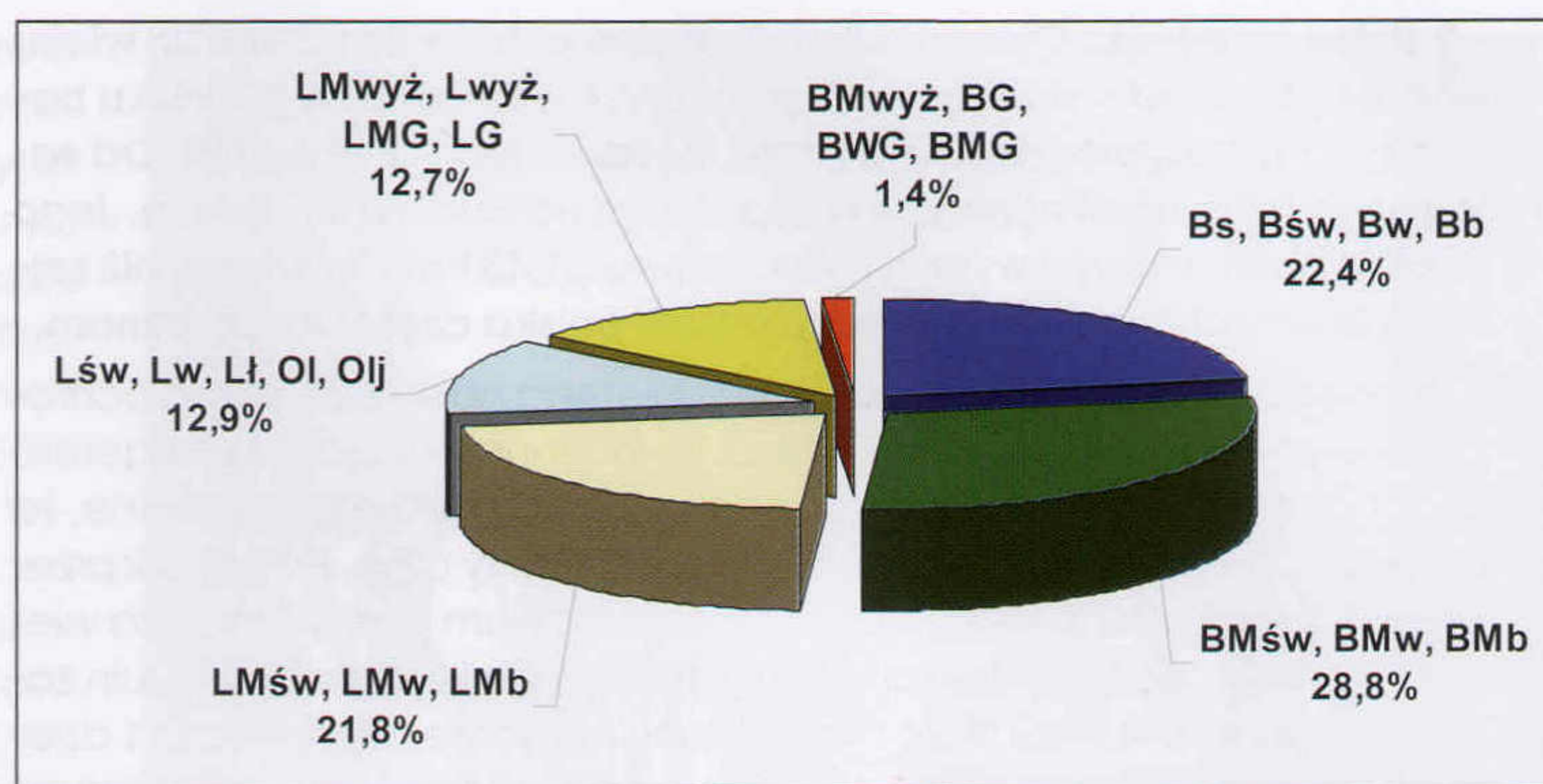
Wielkoobszarowa inwentaryzacja lasów kraju wszystkich form własności (BULiGL, 2005-2009) wykazała, że udział powierzchniowy drzewostanów brzoźowych jest największy w lasach prywatnych (9,2%), w Lasach Państwowych wynosi 7,0%, a najmniejszy stwierdzono w parkach narodowych (3,2%). Na zdjęciu: drzewostan brzoźowy w Rezerwacie „Grzędy” (Biebrzański Park Narodowy).

chodzące z Funduszu Leśnego Lasów Państwowych, Wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Budżetu Państwa (ustawa o przeznaczaniu gruntów rolnych do zalesienia). Jednocześnie ważnym źródłem pozyskiwania środków finansowych, cieszącym się dużą popularnością wśród rolników i właścicieli gruntów rolnych, są tzw. Programy rolno-środowiskowe, które pozostają w bezpośrednim związku ze Wspólną Polityką rolną oraz Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich. Planowanym efektem Krajowego Programu Zwiększania Lesistości będzie wzrost lesistości kraju do 30%.

Zgodnie z głównym celem polityki leśnej naszego państwa, do-

stosowania do danych warunków składu gatunkowego drzewostanu, a często rekultywacji siedlisk.

Ważnym elementem przekształceń struktury polskich lasów była ich przebudowa. W ostatnim 50-leciu można zauważyć zwiększenie udziału lasów z przewagą gatunków liściastych. Analiza wieloletnia danych wskazuje, że na terenach należących do Lasów Państwowych nastąpił prawie dwukrotny wzrost udziału drzewostanów liściastych (z 13% do 23,2%). Odzwierciedleniem udziału poszczególnych gatunków drzew panujących jest załączony wykres. Największym udziałem wśród gatunków liściastych charakteryzuje się dąb (ok. 8%), brzoza (ok. 7%) i buk (ok. 6%).

Ryc. 3. Udział powierzchniowy siedliskowych typów lasu w lasach wszystkich form własności.

(źródło: Wielkoobszarowa Inwentaryzacja Stanu Lasu, 2010)

Należy podkreślić, że lasy w Polsce występują głównie na ubogich glebach, gdyż w strukturze siedliskowej 52,6% stanowią siedliska borowe, natomiast 47,4% sta-

◆ Ekonomiczno-organizacyjne i społeczne aspekty leśnictwa.

W ramach sesji referatowych przewidziane są również wystąpienia gości zagranicznych

Jednym z celów nowoczesnego, wielofunkcyjnego polskiego leśnictwa, zapisanym w Polityce leśnej państwa w 1997 r., jest „...odejście od dominacji modelu surowcowego na korzyść modelu proekologicznego”. Na zdjęciu: malownicze buczyny na bieszczadzkiej trasie z Wołowatego na Tarnicę, pełniące funkcje ekologiczne i społeczne.

nowią siedliska lasowe. W obu tych grupach siedliska wyżynne to 5,4%, a górskie 8,7% (ilustracją stanu jest załączona rycina nr 3).

Biorąc pod uwagę Międzynarodowy Rok Lasów a także trwałość ekosystemów leśnych oraz kierując się zasadami zrównoważonego rozwoju, postanowiono, że tematem III Sesji Zimowej Szkoły Leśnej (ZSL) przy IBL będzie „Strategia rozwoju lasów i leśnictwa w Polsce do 2030 r.”. Odbędzie się ona w siedzibie Instytutu w Sękocinie Starym w dniach 15-17 marca br. Zróznicowanie tematyki tego forum wymiany myśli odzwierciedlają bloki tematyczne:

- ◆ Strategie w polityce gospodarczej państwa,
- ◆ Produkcyjne aspekty strategii lasów,

z Federalnego Ministerstwa Rolnictwa, Wyżywienia i Ochrony Konsumenta w Berlinie oraz Dyrekcji Generalnej ds. Środowiska Komisji Europejskiej. Problematyka poprzednich dwóch sesji ZSL wskazuje, że jest to forum wymiany poglądów nt. najistotniejszych problemów gospodarki leśnej, między praktykami a naukowcami. Materiały z tych sesji z lat ubiegłych są traktowane, jako źródło cennych bieżących informacji dotyczących metod oraz form mogących skutecznie zagwarantować trwałość i stabilność tych złożonych ekosystemów w Polsce.

Tekst i zdjęcia:

ARTUR SAWICKI

Instytut Badawczy Leśnictwa